

SPRAWOZDANIE ROCZNE ZA 2016 ROK

Z REALIZACJI REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020

Załącznik III

Streszczenie podawane do wiadomości publicznej

art. 50 ust. 9 rozporządzenia (UE) nr 1303/2013

Podstawowe informacje na temat postępów w realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

W 2016 roku prowadzono bardzo intensywne nabory wniosków o dofinansowanie projektów, zarówno w trybie konkursowym jak i pozakonkursowym, co w efekcie przyniosło najwyższą spośród wszystkich programów operacyjnych w kraju kontraktację, która na koniec 2016 roku wyniosła **39% całej alokacji** środków przeznaczonych na realizację Programu, a do połowy 2017 roku już **ponad 55%**.

W roku 2017 nadal priorytetem pozostanie jak najszybsze podpisywanie umów o dofinansowanie projektów, niemniej zdecydowany nacisk zostanie położony na monitorowanie tempa realizacji projektów przez beneficjentów, sprawną weryfikację wniosków o płatność i kontrolę oraz certyfikowanie wydatków do Komisji Europejskiej.

Na obecnym etapie wdrażania nie ma opóźnienia, które mogłoby istotnie zagrażać realizacji celów pośrednich na rok 2018 lub końcowych na rok 2023. Prowadzone na dużą skalę nabory spowodowały, że w większości obszarów pula projektów, które weszły w fazę realizacji jest na tyle duża, iż stwarza możliwość osiągnięcia założonych celów zarówno pod względem rzeczowym jak i finansowym.

Istnieje jednak pewne ryzyko niewystarczająco szybkiego tempa realizacji projektów przez beneficjentów, co szczególnie w przypadku EFRR jest związane z obszarem zamówień publicznych. Spóźniona implementacja nowych dyrektyw UE dotyczących zamówień publicznych do prawa krajowego spowodowała, że wielu beneficjentów wstrzymywało się z rozpoczynaniem postępowań. Z drugiej strony nasila się zjawisko uzyskiwania w wyniku przeprowadzonych postępowań cen, które przekraczają zaplanowane budżety projektów i możliwości finansowe beneficjentów, co w wielu przypadkach doprowadza do powtarzania postępowań przetargowych.

Nabory wniosków o dofinansowanie

W 2016 roku ogłoszono 29 konkursów o łącznej alokacji 567 mln EUR oraz rozstrzygnięto 20 konkursów przyznając dofinansowanie w kwocie 418 mln EUR. Ponadto przeprowadzono nabory wniosków o dofinansowanie w trybie pozakonkursowym. Natomiast od początku realizacji Programu ogłoszono już 40 konkursów o łącznej alokacji 836 mln EUR.

W 2016 roku w toku naborów złożono 1 462 wnioski, z czego zatwierdzonych do dofinansowania zostało 612. Natomiast od początku realizacji Programu złożono 1 632 wnioski, z czego zatwierdzonych do dofinansowania zostało 709.

Umowy o dofinansowanie projektów

W 2016 roku podpisano 506 umów/decyzji o dofinansowaniu (wkład UE 644 mln EUR, tj. 37% alokacji przeznaczonej na Program). Natomiast od początku realizacji Programu do końca 2016 roku podpisano 528 umów/decyzji o dofinansowaniu (wkład UE 684 mln EUR, tj. 39% alokacji przeznaczonej na Program).

Wnioski o płatność składane przez beneficjentów

W 2016 roku (i jednocześnie od początku realizacji Programu), w ramach złożonych przez beneficjentów wniosków o płatność zatwierdzono 60 mln EUR wydatków z EFRR i EFS, o wartości ogółem 72 mln EUR.

	2016			od początku realizacji Programu		
	EFS	EFRR	Razem	EFS	EFRR	Razem
Liczba złożonych wniosków o dofinansowanie	832	630	1462	901	731	1632
Liczba zatwierdzonych wniosków o dofinansowanie	411	201	612	468	241	709
Liczba podpisanych umów	271	235	506	291	237	528
w tym konkursowe:	226	219	445	226	219	445
w tym pozakonkursowe:	45	16	61	65	18	83
Kwota dofinansowania UE w podpisanych umowach	115 994 780 EUR	528 149 331 EUR	644 144 111 EUR	145 180 475 EUR	538 400 581 EUR	683 581 056 EUR
w tym konkursowe:	70 423 966 EUR	242 590 620 EUR	313 014 586 EUR	99 609 661 EUR	252 841 869 EUR	352 451 530 EUR
w tym pozakonkursowe:	16 385 119 EUR	275 307 462 EUR	291 692 581 EUR	45 570 814 EUR	285 558 711 EUR	331 129 525 EUR
Kwota ogółem we wnioskach o płatność	20 374 583 EUR	51 735 897 EUR	72 110 480 EUR	20 374 583 EUR	51 735 897 EUR	72 110 480 EUR
Koszty kwalifikowalne we wnioskach o płatność	17 027 144 EUR	43 271 582 EUR	60 298 726 EUR	17 027 144 EUR	43 271 582 EUR	60 298 726 EUR
Liczba ogłoszonych konkursów	12	17	29	16	24	40
Alokacja ogłoszonych konkursów	164 738 348 EUR	402 604 978 EUR	567 343 326 EUR	281 540 089 EUR	554 805 916 EUR	836 346 005 EUR
Kwota dofinansowania UE w rozstrzygniętych konkursach	165 214 933 EUR	252 668 661 EUR	417 883 594 EUR	165 214 933 EUR	252 668 661 EUR	417 883 594 EUR

Podział beneficjentów według rodzajów (uwzględniając partnerów projektu)

- jednostki samorządu terytorialnego - 318 projektów (wsparcie UE: 384,39 mln EUR);
- organy władzy, administracji rządowej - 4 projekty (wsparcie UE: 83,58 mln EUR);
- organizacje non-profit - 58 projektów (wsparcie UE: 32,85 mln EUR);
- przedsiębiorcy - 131 projektów (wsparcie UE: 106,10 mln EUR);
- szkoły, uczelnie, jednostki naukowe - 8 projektów (wsparcie UE: 17,70 mln EUR);
- inne - 9 projektów (wsparcie UE: 58,96 mln EUR).

Umowy podpisane w 2016 roku w podziale na miasto i wieś

- duże i małe obszary miejskie - 397 projektów;
- obszary wiejskie - 80 projektów;
- nie dotyczy - 51 projektów (projekty realizowane w zakresie pomocy technicznej oraz na terenie całego województwa (m. in.: „Pomorski Broker Eksportowy. Kompleksowy system wspierania eksportu w województwie pomorskim” (Działanie 2.3), „Invest in Pomerania 2020” (Działanie 2.5), „Pomorskie e-Zdrowie” (Działanie 7.2) oraz projekty wdrażane w ramach instrumentów finansowych).

Rozmieszczenie projektów na obszarze województwa

Rozmieszczenie przestrzenne projektów realizowanych w województwie pomorskim jest stosunkowo równomierne. Średnio na jeden powiat przypadają 32 projekty, a różnica pomiędzy wartością średnią, a wartościami dla poszczególnych powiatów wynosi maksymalnie 34% (lub 11 projektów).

Obszar, na którym realizowany jest projekt zależy w dużym stopniu od działania/poddziałania. W projektach z zakresu wsparcia przedsiębiorców, oświaty, ochrony dziedzictwa kulturowego i gospodarki wodno-ściekowej dominują projekty realizowane na terenie pojedynczej gminy. Projekty obejmujące kilka gmin, często z terenu więcej niż jednego powiatu, stanowią większość w osiach priorytetowych dotyczących transportu i efektywności energetycznej. Najszerszym obszarem realizacji, tj. obejmującym wiele gmin lub całe powiaty, cechują się projekty z zakresu zatrudnienia, integracji oraz ochrony różnorodności biologicznej.

Realizacja Programu poprzez Instrumenty finansowe

W 2016 roku dokonano aktualizacji Strategii Inwestycyjnej dla instrumentów finansowych oraz podpisano umowy z podmiotami wdrażającymi fundusze funduszy, tj.:

- z Bankiem Gospodarstwa Krajowego (instrument finansowy w ramach OP1 i OP2),
- z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym (instrument finansowy w ramach OP8 i OP10).

Tym samym został docelowo ukształtowany model wdrażania tej części Programu, która będzie realizowana za pomocą instrumentów finansowych, takich jak pożyczki, poręczenia itp.

Postępy w realizacji Osi Priorytetowych

OP1. KOMERCJALIZACJA WIEDZY

W ramach OP1. *Komercjalizacja wiedzy* zawarto 1 umowę na kwotę 41 288 124,05 EUR, w tym dofinansowanie UE 35 094 905,44 EUR. Tym samym do końca 2016 r. kontraktacja w tej Osi została osiągnięta na poziomie **26,45%** alokacji przeznaczonej na realizację OP1 (do końca maja 2017 r. kontraktacja osiągnęła już **30,95%** alokacji).

Jedyna podpisana do końca 2016 r. umowa o dofinansowanie, dotycząca wyboru podmiotu wdrażającego Fundusz Funduszy, realizowana będzie w Poddziałaniu 1.1.2 *Ekspansja przez innowacje - wsparcie pozadotacyjne* (PI 1b) w ramach instrumentów finansowych. Natomiast w zakończonym naborze dla Poddziałania 1.1.1. *Ekspansja przez innowacje - wsparcie dotacyjne* (PI 1b) złożono 113 wniosków o dofinansowanie. W I kwartale 2017 r. nastąpiło rozstrzygnięcie powyższego konkursu, w ramach którego do dofinansowania wybrano 30 projektów.

W ramach Osi Priorytetowej 1 nie osiągnięto dotychczas żadnych wskaźników produktu. Wdrażanie OP1 tak, aby osiągnąć jej rzeczywiste zamierzone cele, wiąże się ze szczególnymi wyzwaniami. Dofinansowanie odpowiedniej jakości i właściwie sprofilowanych projektów badawczo-rozwojowych przedsiębiorstw w Poddziałaniu 1.1.1 wymagało przeprowadzenia szeregu działań (w tym w zakresie określania inteligentnych specjalizacji), które spowodowały, że nie jest możliwe realizowanie tego procesu w przyspieszonym tempie. Natura tych projektów powoduje, że ich realizacja przez przedsiębiorstwa trwa czasem kilka lat, dzięki czemu nie jest możliwe szybkie osiągnięcie wskaźników produktu. Innym czynnikiem, który miał wpływ na tempo wdrażania OP1 był długotrwały proces uzgadniania projektów w ramach kontraktu terytorialnego z Ministrem Rozwoju oraz Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego odsuwający w czasie możliwość przeprowadzenia naboru i rozpoczęcia realizacji projektów w Działaniu 1.2 *Transfer wiedzy do gospodarki* (PI 1a).

Pomimo przedstawionych powyżej uwarunkowań, można spodziewać się istotnego zaawansowania realizacji OP1 w 2017 r., dzięki rozstrzygnięciu konkursu w Poddziałaniu 1.1.1 oraz zakończeniu uzgadniania z rządem projektów uprawnionych do aplikowania w Działaniu 1.2.

OP2. PRZEDSIĘBIORSTWA

W ramach OP2. *Przedsiębiorstwa* zawarto 101 umów na kwotę 149 853 790,31 EUR, w tym dofinansowanie UE 99 535 146,95 EUR. Tym samym do końca 2016 r. kontraktacja w tej Osi została osiągnięta na poziomie **59,98%** alokacji przeznaczonej na realizację OP2 (do końca maja 2017 r. kontraktacja osiągnęła **60,88%** alokacji OP2).

Jedna podpisana w ramach tej osi priorytetowej umowa o dofinansowanie, dotycząca wyboru podmiotu wdrażającego Fundusz Funduszy, realizowana będzie w ramach instrumentów finansowych w Działaniu 2.1 *Inwestycje podstawowe i profilowane - wsparcie pozadotacyjne* (PI 3c). Ponadto zawarto po jednej umowie o dofinansowanie na projekty grantowe w ramach Działań: 2.3 *Aktywność eksportowa* (PI 3b) i 2.5 *Inwestorzy zewnętrzni* (PI 3a) realizowane przez Agencję Rozwoju Pomorza S.A. Pierwszy projekt dotyczy zorganizowania i prowadzenia systemu wsparcia eksportowego MŚP realizowanego w formule projektu grantowego, a drugi - zorganizowania i prowadzenia systemu obsługi inwestorów i wsparcia inwestycji realizowanego w formule projektu grantowego. W ramach konkursu dla Poddziałania 2.2.1 *Inwestycje profilowane - wsparcie dotacyjne* (PI 3c) podpisano do końca 2016 r. 98 umów z przedsiębiorcami, a do końca maja 2017 r. zawartych było już 110 umów.

Można spodziewać się, że dzięki osiągnięciu kontraktacji na poziomie 60,0% alokacji, w 2017 r. nastąpi w OP2 wyraźne przybliżenie się do realizacji celów pośrednich na 2018 r. Złoży się na to realizacja projektów w Poddziałaniu 2.2.1, uruchomienie wsparcia dla ostatecznych odbiorców w projektach grantowych w ramach Działań 2.3 i 2.5 oraz rozpoczęcie udzielania wsparcia dla przedsiębiorców w ramach instrumentów finansowych.

OP3. EDUKACJA

W ramach OP3. *Edukacja* zawarto 166 umów na kwotę 90 355 879,05 EUR, w tym dofinansowanie UE 76 802 497,08 EUR. Tym samym do końca 2016 r. kontraktacja w tej Osi została osiągnięta na poziomie **64,23%** alokacji na realizację OP3 (do końca maja 2017 r. kontraktacja osiągnęła już **85,04%** alokacji).

Pod względem statusu na rynku pracy najwięcej osób objęto wsparciem w grupie osób biernych zawodowo (402 osoby), najmniej osób bezrobotnych (57 osób), co jest związane ze specyfiką udzielanego wsparcia oraz wynikającej z tego grupy docelowej.

Ponadto w ramach projektów objęto wsparciem 12 uczestników z niepełnosprawnościami, a 341 osób pochodziło z obszarów wiejskich.

Całkowita liczba uczestników OP3 wynosi 463.

Liczba uczestników w podziale na Działania przedstawia się następująco:

- Działanie 3.1. *Edukacja przedszkolna* (PI 10i) – 0
- Działania 3.2. *Edukacja ogólna* (PI 10i) – 463 (w tym 22 w 2016r.)
- Działania 3.3. *Edukacja zawodowa* (PI 10iv) – 0

W przypadku specyficznych dla Programu wskaźników produktu odnotowano realizację dwóch z nich tj. *Liczba nauczycieli objętych wsparciem w Programie* oraz *Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w Programie* - odpowiednio 61 osób oraz 1 190 osób.

Pomimo dotychczasowego niskiego poziomu realizacji wskaźników, dane zawarte we wnioskach o dofinansowanie zakontraktowanych do realizacji jak również zaplanowane nabory na rok 2017, wskazują na możliwość osiągnięcia pełnej realizacji celów rzeczowych i finansowych zakładanych dla OP3.

Niemniej zaistniały czynniki, które skutkowały nakładaniem na potencjalnych beneficjentów wielu obowiązków i wymogów, a w konsekwencji opóźniały terminowe wdrażanie projektów lub ograniczały zainteresowanie aplikowaniem o wsparcie, tj.:

- bardzo szczegółowe zapisy wytycznych horyzontalnych ściśle warunkujące i ograniczające możliwości realizacji wsparcia przez beneficjentów,
- niekorzystny montaż finansowy z uwagi na niewystarczający wkład budżetu państwa do projektów,
- rezygnacje beneficjentów z podpisywania umów z uwagi na obawy związane z koniecznością zachowania trwałości projektów.

OP4. KSZTAŁCENIE ZAWODOWE

W ramach OP4. *Kształcenie zawodowe* zawarto 29 umów na kwotę 81 248 895,27 EUR, w tym dofinansowanie UE 65 477 257,95 EUR. Tym samym do końca 2016 r. kontraktacja w tej Osi została osiągnięta na poziomie **100,36%** alokacji przeznaczonej na realizację OP4.

W ramach Osi Priorytetowej 4 osiągnięto znaczny postęp dzięki sprawnie postępującej realizacji przedsięwzięcia strategicznego „*Kształtowanie sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych uwzględniającej potrzeby subregionalnych i regionalnego rynków pracy*”, w ramach którego zidentyfikowano ponadgimnazjalne szkoły zawodowe, które powinny otrzymać wsparcie oraz przeprowadzono w Działaniu 4.1 *Infrastruktura ponadgimnazjalnych szkół zawodowych* (PI 10a) nabór projektów do realizacji.

Dzięki rozstrzygnięciu obu zaplanowanych w OP4 konkursów, w Działaniu 4.1 i Działaniu 4.2 *Infrastruktura uczelni prowadzących kształcenie o profilu praktycznym* (PI 10a) oraz zakontraktowaniu wyłonionych w nich projektów, została osiągnięta w tej osi priorytetowej pełna kontraktacja alokacji.

OP5. ZATRUDNIENIE

W ramach OP5. *Zatrudnienie* zawarto 86 umów na kwotę 45 263 681,06 EUR, w tym dofinansowanie UE 38 474 128,87 EUR. Tym samym do końca 2016 r. kontraktacja w tej Osi została osiągnięta na poziomie **17,06%** alokacji przeznaczonej na realizację OP5 (do końca maja 2017 r. kontraktacja osiągnęła **19,07%** alokacji).

Pod względem statusu na rynku pracy najwięcej osób objęto wsparciem w grupie osób bezrobotnych (6 015 osób), najmniej osób biernych zawodowo (11 osób), co jest związane ze specyfiką udzielanego wsparcia oraz wynikającej z tego grupy docelowej, gdyż projekty realizowane były głównie przez Powiatowe Urzędy Pracy, które wsparcie kierują tylko do osób bezrobotnych.

Ponadto w ramach projektów objęto wsparciem 483 uczestników z niepełnosprawnościami, a 2 767 osób pochodziło z obszarów wiejskich, natomiast 2 818 osób było w niekorzystnej sytuacji społecznej.

Całkowita liczba uczestników OP5 wynosi 6 026.

Liczba uczestników w podziale na Działania przedstawia się następująco:

- Działanie 5.1. *Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych* (PI 8i) – 6 026 (w tym 3 663 w 2016r.)
- Działania 5.2. *Aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy* (PI 8i) – 0
- Działania 5.3. *Opieka nad dziećmi do lat 3* (PI 8iv) – 0
- Działanie 5.4. *Zdrowie na rynku pracy* (PI 8vi) - 0
- Działanie 5.5. *Kształcenie ustawiczne* (PI 10iii) - 0
- Działanie 5.6. *Adaptacyjność pracowników* (PI 8v) - 0
- Działanie 5.7. *Nowe mikroprzedsiębiorstwa* (PI 8iii) - 0

W przypadku specyficznych dla Programu wskaźników produktu odnotowano realizację 3 wskaźników (PI 8i) tj. *Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w Programie*, *Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w Programie* oraz *Liczba osób*

o niskich kwalifikacjach objętych wsparciem w Programie - odpowiednio wsparto 1 166, 1 507 oraz 4 477 osób (wskaźnik osiągnięć kolejno 24,3%; 20,6%; 47,1%).

Jedynie w ramach Dz. 5.1. *Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych* (PI 8i) został osiągnięty jeden wskaźnik rezultatu specyficzny dla Programu tj. *Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej* – 1 466.

Aktualny poziom realizacji wskaźników, dane zawarte we wnioskach o dofinansowanie zakontraktowanych do realizacji jak również zaplanowane nabory na rok 2017, wskazują na możliwość osiągnięcia pełnej realizacji celów rzeczowych zakładanych dla Osi.

Niemniej istnieje ryzyko dla pełnego osiągnięcia założonych celów finansowych w danym obszarze z uwagi na zidentyfikowane czynniki, które skutkowały nakładaniem na potencjalnych beneficjentów wielu obowiązków i wymogów, a w konsekwencji opóźniały terminowe wdrażanie projektów lub ograniczały zainteresowanie aplikowaniem o wsparcie, tj.:

- bardzo szczegółowe zapisy wytycznych horyzontalnych ściśle warunkujące i ograniczające możliwości realizacji wsparcia przez beneficjentów,
- budzący wątpliwości interpretacyjne system uzyskiwania i potwierdzania kwalifikacji w ramach projektów EFS,
- znikome zainteresowanie potencjalnych projektodawców realizacją projektów z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 z uwagi na nieadekwatne do potrzeb i oczekiwań ukierunkowanie wsparcia wyłącznie do grupy docelowej jaką stanowią osoby opiekujące się dziećmi do lat 3 wchodzące na rynek pracy oraz powracające na rynek pracy po urlopach macierzyńskich, rodzicielskich i wychowawczych,
- malejące zainteresowanie potencjalnych projektodawców realizacją projektów z uwagi na obawy związane z problemami z rekrutacją uczestników projektów wynikające ze zmian społeczno-gospodarczych tj. niskiej stopy bezrobocia, programu rządowego 500+,
- konieczność osiągnięcia w projektach wysokich wskaźników efektywności zatrudnieniowej przy jednoczesnym objęciu wsparciem najbardziej defaworyzowanych na rynku pracy grup docelowych,
- rezygnacje beneficjentów z podpisywania umów lub rozwiązywanie umów w początkowym etapie realizacji projektów z uwagi na trudności w rekrutacji uczestników projektów oraz konieczność zachowania trwałości projektów.

OP6. INTEGRACJA

W ramach OP6. *Integracja* zawarto 37 umów na kwotę 15 199 628,09 EUR, w tym dofinansowanie UE 12 919 683,87 EUR. Tym samym do końca 2016 r. kontraktacja w tej Osi została osiągnięta na poziomie **11,30%** alokacji przeznaczonej na realizację OP6 (do końca maja 2017 r. kontraktacja osiągnęła już **45,02%** alokacji).

Pod względem statusu na rynku pracy najwięcej osób objęto wsparciem w grupie osób biernych zawodowo (614 osób), najmniej osób pracujących (2 osoby), co jest związane ze specyfiką udzielanego wsparcia oraz wynikającej z tego grupy docelowej.

Ponadto w ramach projektów objęto wsparciem 482 uczestników z niepełnosprawnościami, 464 osoby pochodziły z obszarów wiejskich, 688 osób było w niekorzystnej sytuacji społecznej.

Całkowita liczba uczestników OP6 wynosi 1 217.

Liczba uczestników w podziale na Działania przedstawia się następująco:

- Działanie 6.1. *Aktywna integracja* (PI 9i) – 1 217 (w tym 1 154 w 2016r.)
- Działania 6.2. *Usługi społeczne* (PI 9iv) – 0
- Działania 6.3. *Ekonomia społeczna* (PI 9v) - 0

W przypadku specyficznych dla Programu wskaźników produktu odnotowano realizację 2 wskaźników (PI 9i oraz 9v) tj. *Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych*

wsparciem w Programie oraz Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem - odpowiednio 1 101 oraz 5 osób (wskaźnik osiągnięć kolejno 4,9% oraz 1,1%).

Aktualny poziom realizacji wskaźników, dane zawarte we wnioskach o dofinansowanie zakontraktowanych do realizacji, jak również zaplanowane nabory na rok 2017, wskazują na możliwość osiągnięcia pełnej realizacji celów rzeczowych i finansowych zakładanych dla Osi.

Niemniej zaistniały czynniki, które skutkowały nakładaniem na potencjalnych beneficjentów wielu obowiązków i wymogów, a w konsekwencji opóźniały terminowe wdrażanie projektów lub ograniczały zainteresowanie aplikowaniem o wsparcie, tj.:

- bardzo szczegółowe zapisy wytycznych horyzontalnych ściśle warunkujące i ograniczające możliwości realizacji wsparcia przez beneficjentów,
- budzący wątpliwości interpretacyjne system uzyskiwania i potwierdzania kwalifikacji w ramach projektów EFS,
- konieczność osiągnięcia w projektach wysokich wskaźników efektywności zatrudnieniowej przy jednoczesnym objęciu wsparciem najbardziej defaworyzowanych na rynku pracy grup docelowych,
- malejące zainteresowanie potencjalnych projektodawców realizacją projektów z uwagi na obawy związane z problemami z rekrutacją uczestników projektów wynikające ze zmian społeczno-gospodarczych tj. niskiej stopy bezrobocia, programu rządowego 500+,
- rezygnacje beneficjentów z podpisywania umów lub rozwiązywanie umów w początkowym etapie realizacji projektów z uwagi na trudności w rekrutacji uczestników projektów oraz konieczność zachowania trwałości projektów.

OP7. ZDROWIE

W ramach OP7. *Zdrowie* zawarto 1 umowę na kwotę 41 714 696,99 EUR, w tym dofinansowanie UE 32 414 431,21 EUR. Tym samym do końca 2016 r. kontraktacja w tej Osi została osiągnięta na poziomie **32,50%** alokacji przeznaczonej na realizację OP7 (do końca maja 2017 r. kontraktacja osiągnęła już **44,31%** alokacji).

Podpisana umowa o dofinansowanie w ramach Działania 7.2 *Systemy informatyczne i telemedyczne* (PI 2c) dotyczy projektu strategicznego „Pomorskie e-zdrowie” realizowanego przez Samorząd Województwa Pomorskiego. Projekt ten dotyczy wdrożenia interoperacyjnych i zintegrowanych systemów e-zdrowia wraz z niezbędną do ich funkcjonowania infrastrukturą.

Brak wyraźnych efektów wdrażania OP7 wynika z opóźnień w realizacji warunku ex-ante na poziomie krajowym, nałożenia przez Komitet Sterujący *ds. Koordynacji EFSI w sektorze zdrowia* obowiązku uwzględniania jego rekomendacji do kryteriów wyboru projektów oraz problemów z uzyskaniem przez wnioskodawców *opinii o celowości inwestycji* jako kluczowym warunku dopuszczalności do ubiegania się o dofinansowanie. Zostały ogłoszone konkursy w Poddziałaniu 7.1.2 *Zasoby ochrony zdrowia* (PI 9a) i Działaniu 7.2 *Systemy informatyczne i telemedyczne* (PI 2c), dzięki którym w 2017 r. powinna trafić do realizacji istotna pula projektów. Projekt strategiczny „Pomorskie e-zdrowie” po podpisaniu umowy o dofinansowanie powinien płynnie wejść na ścieżkę realizacji, z zastrzeżeniem, że w związku z jego skalą i poziomem trudności kluczowy będzie etap przygotowania opisu przedmiotu zamówienia przed ogłoszeniem przetargu, tak aby zapewnić w szczególności pełną interoperacyjność i komplementarność z krajowymi platformami systemu informacji w ochronie zdrowia. Pod tym względem IZ RPO WP zauważa ryzyka związane z utrzymującym się brakiem ostatecznych przesądzeń co do niektórych funkcjonalności platform krajowych lub opóźnieniem w ich wdrażaniu. Zmiany w tym obszarze mogą spowodować konieczność istotnej zmiany założeń projektu „Pomorskie e-zdrowie” i opóźnić harmonogram jego realizacji.

OP8. KONWERSJA

W ramach OP8. *Konwersja* zawarto 19 umów na kwotę 62 144 013,33 EUR, w tym dofinansowanie UE 39 390 778,06 EUR. Tym samym do końca 2016 r. kontraktacja w tej Osi została osiągnięta na poziomie **26,07%** alokacji przeznaczonej na realizację OP8 (z uwagi na rozwiązanie 1 umowy o dofinansowanie, do końca maja 2017 r. kontraktacja wyniosła **25,27%** alokacji).

Jedną z podpisanych umów dotyczącą wyboru podmiotu wdrażającego Fundusz Funduszy, realizowana będzie w ramach instrumentów finansowych w Działaniu 8.2 *Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne - wsparcie pozadotacyjne* (PI 9b). Pozostałe umowy podpisano po rozstrzygnięciu konkursu w ramach Działania 8.3 *Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe* (PI 6c).

W ramach OP8 realizowane będą kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne obszarów zdegradowanych w miastach, których charakter wymaga wielowątkowych i przez to czasochłonnych przygotowań. Zgodnie z przyjętym podejściem do rewitalizacji, w celu zapewnienia najwyższej jakości i najlepszych efektów tego procesu, konieczne jest zarówno wyznaczenie obszarów rewitalizacji, opracowanie programów rewitalizacji z udziałem mieszkańców, jak i uzgodnienie pomiędzy miastami a Instytucją Zarządzającą zakresów projektów zintegrowanych, które będą mogły ubiegać się o dofinansowanie. Przygotowania te rozpoczęte w 2014 r. zostały w ciągu 2016 r. na tyle zaawansowane, że w grudniu został ogłoszony konkurs w Poddziałaniu 8.1.2 *Kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne w miastach poza Obszarem Metropolitalnym Trójmiasta* (PI 9b) realizowanym w formule zintegrowanej z projektami w ramach Poddziałania 6.1.2 *Aktywizacja społeczno – zawodowa* (PI 9i) oraz 6.2.2 *Rozwój usług społecznych* (PI 9iv).

Rozpoczęto również nabór wniosków o dofinansowanie w konkursie w Działaniu 8.4 *Wsparcie atrakcyjności walorów dziedzictwa przyrodniczego* (PI 6c), dedykowanym projektom składającym się na trzy przedsięwzięcia strategiczne: „*Pomorskie Szlaki Kajakowe*”, „*Rozwój oferty turystyki wodnej w obszarze Pętli Żuławskiej i Zatoki Gdańskiej*” i „*Pomorskie trasy rowerowe oznaczeniu międzynarodowym R-10 i Wiślana Trasa Rowerowa R-9*”.

W związku z koniecznym do przeprowadzenia i obecnie już w większości zakończonym procesem przygotowań, których wymagał zarówno obszar interwencji związany z rewitalizacją, jak i z przedsięwzięciami strategicznymi, aktualny postęp w realizacji OP8 można uznać za bardzo dobry.

OP9. MOBILNOŚĆ

W ramach OP9. *Mobilność* zawarto 15 umów (łącznie z 2 podpisanymi w roku 2015) na kwotę 180 676 994,32 EUR, w tym dofinansowanie UE 131 642 204,43 EUR. Tym samym do końca 2016 r. kontraktacja w tej Osi została osiągnięta na poziomie **39,63%** alokacji przeznaczonej na realizację OP9 (do końca maja 2017 r. kontraktacja osiągnęła już **73,47%** alokacji).

Dwie umowy podpisano w ramach instrumentów terytorialnych (ZIT) dla Poddziałania 9.1.1 *Transport miejski – mechanizm ZIT* (PI 4e). Siedem decyzji o dofinansowaniu w Działaniu 9.3 *Regionalna infrastruktura drogowa* (PI 7b) oraz jedna umowa o dofinansowanie w ramach Poddziałania 9.2.2 *Regionalna infrastruktura kolejowa* (PI 7d) dotyczyły projektów strategicznych. Wymienione wyżej projekty zostały wybrane w ramach trybu pozakonkursowego. Ponadto podpisano 5 umów dla projektów wybranych w ramach procedury konkursowej dla Poddziałania 9.1.2 *Transport miejski* (PI 4e).

Postęp w realizacji OP9 jest bardzo dobry. W szczególności w przypadku wskaźnika *Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg* osiągnięcie celu pośredniego na 2018 r. w wysokości 20 km nie wydaje się zagrożone, gdyż z decyzji o dofinansowaniu w Działaniu 9.3 wynika, że może on być do tego czasu osiągnięty w wysokości ok. 44 km, o ile nie nastąpią opóźnienia w realizacji harmonogramów projektów. Negatywny wpływ na gotowość realizacyjną projektów (głównie w zakresie węzłów integracyjnych) mają jednak przedłużające się uzgodnienia wnioskodawców z PKP S.A. i innymi spółkami PKP, dotyczące dysponowania terenami kolejowymi lub budynkami dworcowymi pod inwestycje.

OP10. ENERGIA

W ramach OP10. *Energia* zawarto 27 umów na kwotę 119 326 508,76, w tym dofinansowanie UE 89 823 950,72 EUR. Tym samym do końca 2016 r. kontraktacja w tej Osi została osiągnięta na poziomie **44,82%** alokacji przeznaczonej na realizację OP10 (do końca maja 2017 r. kontraktacja osiągnęła już **66,23%** alokacji).

Trzy umowy podpisano w ramach instrumentów terytorialnych (ZIT) dla Poddziałania 10.1.1 *Efektywność energetyczna - mechanizm ZIT* (PI 4c). Dwie decyzje o dofinansowaniu w Działaniu 10.2 *Efektywność energetyczna* (PI 4c) dotyczyły projektów strategicznych wybranych w ramach trybu pozakonkursowego. Ponadto podpisano 20 umów dla projektów wybranych w ramach procedury konkursowej dla Działania 10.2. Realizacja projektów strategicznych i wyłonionych w ramach konkursu polega na kompleksowej i głębokiej modernizacji energetycznej obiektów i budynków. Jednocześnie zawarto po jednej umowie o dofinansowanie dla projektów realizowanych w ramach instrumentów finansowych w ramach Poddziałania 10.2.1 *Odnawialne źródła energii - wsparcie pozadotacyjne* (PI 4a) oraz Działania 10.5 *Efektywność energetyczna - wsparcie pozadotacyjne* (PI 4c).

Z zawartych umów o dofinansowanie wynika planowana realizacja wskaźnika *Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków w wysokości* 323 szt., dzięki czemu osiągnięcie celu pośredniego na rok 2018 w wysokości 70 szt. wydaje się nie być zagrożone. Trwa proces naboru projektów w Poddziałaniu 10.1.1 *Efektywność energetyczna - mechanizm ZIT - wsparcie dotacyjne* (PI 4c), co w efekcie jeszcze bardziej zwiększy poziom kontraktacji i przyczyni się do postępu w certyfikacji wydatków.

OP11. ŚRODOWISKO

W ramach OP11. *Środowisko* zawarto 44 umowy na kwotę 74 944 096,36 EUR, w tym dofinansowanie UE 45 021 906,00 EUR. Tym samym do końca 2016 r. kontraktacja w tej Osi została osiągnięta na poziomie **40,04%** alokacji przeznaczonej na realizację OP11 (z uwagi na aneksowanie podpisanych umów o dofinansowanie, do końca maja 2017 r. kontraktacja wyniosła **39,98%** alokacji OP11).

Jedna umowa o dofinansowanie w Działaniu 11.3 *Gospodarka wodno-ściekowa* (PI 6b) dotyczyła projektu strategicznego, polegającego na przebudowie sieci wodociągowych, wraz z budową, rozbudową lub przebudową innych niż sieci urządzeń wodociągowych (ujęcia wód powierzchniowych i podziemnych, studnie publiczne, urządzenia służące do magazynowania i uzdatniania wód). Pozostałe 43 umowy podpisano w wyniku rozstrzygnięcia konkursów w ramach Działania 11.3 oraz 11.4 *Ochrona różnorodności biologicznej* (PI 6d). Dominujące typy projektów dla przedsięwzięć realizowanych w ramach Działania 11.3 to budowa, rozbudowa i przebudowa oczyszczalni ścieków oraz budowa, rozbudowa sieci kanalizacji zbiorczych, natomiast w ramach Działania 11.4 to finansowanie ochrony i restytucji różnorodności gatunkowej i siedliskowej, w tym czynnej ochrony gatunkowej, monitoringu gatunków i siedlisk przyrodniczych, rewitalizacji siedlisk, przywracanie ciągłości korytarzy ekologicznych oraz przedsięwzięcia dotyczące edukacji ekologicznej i zwiększania świadomości na rzecz zrównoważonego rozwoju i przeciwdziałania zmianom klimatu.

Na ograniczoną dynamikę realizacji OP11 miało wpływ utrzymujące się niespełnienie tzw. warunków wstępnych w obszarze odpadów i gospodarki wodnej, które są realizowane na poziomie krajowym i dotyczą m.in. przyjęcia odpowiedniego prawodawstwa.

OP 12. POMOC TECHNICZNA

W ramach OP12 realizowane są działania ukierunkowane na zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich oraz warunków gwarantujących sprawne działanie instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu, zapewnienie sprawnego i efektywnego systemu zarządzania oraz zwiększenie kompetencji beneficjentów w aplikowaniu o środki.

W ramach OP12. *Pomoc Techniczna* zawarto 2 umowy na kwotę 19 981 371,06 EUR, w tym dofinansowanie UE 16 984 165,29 EUR. Tym samym do końca 2016 r. kontraktacja w tej Osi została osiągnięta na poziomie **26,05%** alokacji przeznaczonej na realizację OP12 (do końca maja 2017 r. kontraktacja pozostała na poziomie **26,05%** alokacji).

Podejście terytorialne

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT)

Obszarem realizacji ZIT jest obszar jednostek samorządu terytorialnego, które przystąpiły do Związku ZIT, zgodny z zasięgiem Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta, obejmujący Gminy miast: Gdańsk, Gdynia, Sopot, Hel, Jastarnia, Pruszcz Gdański, Puck, Reda, Rumia, Tczew, Wejherowo, Władysławowo, a także gminy: Cedry Wielkie, Kartuzy, Kolbudy, Kosakowo, Luzino, Pruszcz Gdański, Przywidz, Pszczółki, Przdokowo, Puck, Somonino, Stegna, Suchy Dąb, Szemud, Tczew, Trąbki Wielkie, Wejherowo, Żukowo.

Proces wdrażania instrumentu ZIT przebiega co do zasady zgodnie z założeniami modelu realizacji przyjętego w województwie pomorskim, według którego całość interwencji w ramach ZIT ma wymiar strategiczny, wynikając ze Strategii ZIT i wprowadzając kompleksowe i spójne dla całego obszaru ZIT rozwiązania. Specyfika projektów ZIT, które są realizowanymi wyłącznie w trybie pozakonkursowym, w większości dużymi przedsięwzięciami strategicznymi ze znaczną liczbą partnerów oraz wysokim stopniem kompleksowości, wymaga dłuższego niż w przypadku standardowych projektów okresu przygotowawczego. W 2016 roku miała miejsce faza przygotowań, natomiast od 2017 roku następuje przejście do fazy realizacji, w której odpowiednia masa krytyczna zakontraktowanych projektów zacznie generować coraz większe płatności skutkujące zwiększającym się poziomem certyfikacji.

Do końca grudnia 2016 r. podpisano 14 umów o dofinansowanie dla projektów realizowanych w ramach mechanizmu terytorialnego ZIT na łączną kwotę dofinansowania 21,7 mln EUR, z czego 6 projektów (16,7 mln EUR) współfinansowanych z EFRR, a 8 projektów (5,0 mln EUR) z EFS. Wartość podpisanych umów stanowiła **9,0%** alokacji przewidzianej dla ZIT.

Natomiast do czasu sporządzenia sprawozdania nastąpił znaczący postęp w realizacji ZIT: podpisano 62 umowy o dofinansowanie na łączną kwotę dofinansowania 108,0 mln EUR, z czego 37 projektów (89,2 mln EUR) współfinansowanych z EFRR, a 25 projektów (18,8 mln EUR) z EFS. Wartość podpisanych umów stanowi **45,8%** alokacji przewidzianej dla ZIT.

Typy projektów realizowane w ramach ZIT:

- w Poddziałaniu 5.1.1 wszystkie projekty obejmowały swoim zakresem dwa typy, tj. „Projekty ukierunkowane na trwały udział kobiet w zatrudnieniu i rozwój ich kariery zawodowej” oraz Projekty ukierunkowane na zwiększenie zatrudnienia osób bezrobotnych, dla których został ustalony profil pomocy I lub profil pomocy II, znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy (z wyłączeniem osób przed ukończeniem 30 roku życia);
- w Poddziałaniu 6.1.1 podpisano jedną umowę dla projektu wpisującego się w typ „*Projekty ukierunkowane na zwiększenie zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami, poprzez wdrażanie kompleksowych programów aktywizacji społeczno-zawodowej*”;
- w Poddziałaniu 9.1.1 oba projekty dla których podpisano umowy o dofinansowanie wpisują się w typ „*budowa nowej, rozbudowa i przebudowa istniejącej punktowej infrastruktury transportu zbiorowego składającej się na kompleksowy regionalny węzeł przesiadkowy w tym: systemy parkingowe typu „parkuj i jedź”, „parkuj rower i jedź” oraz „podwieź i jedź”*”;

- W Poddziałaniu 10.1.1 wszystkie projekty wpisują się w typ „kompleksowa i głęboka modernizacja energetyczna obiektów i budynków lub dokończenie tego procesu, poprzez realizację przedsięwzięć polegających m.in. na zmniejszeniu strat ciepła przez przenikanie w zewnętrznych przegrodach przezroczystych”.

Zintegrowane Porozumienia Terytorialne (ZPT)

Instrument ZPT stosowany jest w zakresie nieobjętym przez ZIT, czyli wobec Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF): Bytowa, Chojnic-Człuchowa, Słupska, Kościerzyny, Kwidzyna, Malborka, Lęborka, Starogardu Gdańskiego. Formuła ZPT zastosowana została w trybie konkursowym poprzez preferencje w systemie kryteriów wyboru dla projektów uzgodnionych jako najistotniejsze dla danego MOF w negocjacjach pomiędzy reprezentacją MOF a Instytucją Zarządzającą.

Do końca 2016 roku w ramach instrumentu ZPT zawarto 18 umów o dofinansowanie o łącznej wartości 76 376 667,39 EUR, w tym wkład UE 55 720 230,80 EUR.

Główne typy projektów realizowane w ramach ZPT:

- oba projekty dla których podpisano umowę o dofinansowanie w ramach ZPT w Poddziałaniu 5.2.2 wpisują się w typ „Projekty ukierunkowane na uzyskanie zatrudnienia przez osoby pozostające bez pracy, znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy”;
- oba projekty dla których podpisano umowę o dofinansowanie w ramach ZPT w Poddziałaniu 6.1.2 wpisują się w typy „Projekty ukierunkowane na zwiększenie zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami, poprzez poprawę dostępu do usług reintegracji zawodowej i społecznej świadczonych przez CIS, KIS” oraz „Projekty ukierunkowane na zwiększenie zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami, poprzez wdrażanie kompleksowych programów aktywizacji społeczno-zawodowej”;
- wszystkie projekty dla których podpisano umowy o dofinansowanie w ramach ZPT w Poddziałaniu 9.1.2 wpisują się w typ „budowa nowej, rozbudowa i przebudowa istniejącej punktowej infrastruktury transportu zbiorowego składającej się na kompleksowy regionalny węzeł przesiadkowy w tym: systemy parkingowe typu „parkuj i jedź”, „parkuj rower i jedź” oraz „podwieź i jedź”, a 3 z 5 dodatkowo także w typ „zakup lub modernizacja miejskiego, publicznego taboru transportu zbiorowego (drogowego, szynowego) na potrzeby zapewnienia potoków pasażerów do węzła integracyjnego lub obsługi nowych linii transportu szynowego”;
- wszystkie umowy o dofinansowanie w ramach ZPT w Poddziałaniu 10.2.1 wpisują się w typ „Kompleksowa i głęboka modernizacja energetyczna obiektów i budynków lub dokończenie tego procesu, poprzez realizację przedsięwzięć polegających m.in. na: zmniejszeniu strat ciepła przez przenikanie w zewnętrznych przegrodach przezroczystych”;
- obie umowy o dofinansowanie w ramach ZPT w Działaniu 11.4 wpisują się w typy „finansowanie ochrony i restytucji różnorodności gatunkowej i siedliskowej, w tym m.in. czynnej ochrony gatunkowej, monitoringu gatunków i siedlisk przyrodniczych, opracowania i wdrażania programów odtwarzania i renaturalizacji ekosystemów, rewitalizacji siedlisk, przywracanie ciągłości korytarzy ekologicznych itp. między innymi ekosystemów strefy przybrzeżnej Morza Bałtyckiego” oraz „kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu ochrony, rewitalizacji i zabezpieczenia obszarów chronionych, obejmujące, np. budowę, rozbudowę, przebudowę lub remont infrastruktury ukierunkowującej ruch turystyczny w wyznaczone miejsca (szlaki turystyczne: trasy rowerowe, szlaki piesze, szlaki wodne, ścieżki dydaktyczne; pomosty komunikacyjne; platformy widokowe; wieże obserwacyjne; parkingi itp.)”.

Wpływ projektów realizowanych w Programie na rozwój obszarów wiejskich

W zakresie EFRR

Na obecnym etapie realizacji zaczyna być widoczny wpływ wybieranych projektów na obszary wiejskie, w tym na standard życia, rozwój gospodarczy i stan środowiska na tych obszarach.

Przykładowo w OP10. *Energia* spośród 27 zawartych do końca 2016 r. umów z łączną kwotą dofinansowania UE 89 823 950,72 EUR, 12 umów z kwotą dofinansowania UE 22 840 112,86 EUR dotyczyło projektów realizowanych na obszarach wiejskich. Do końca maja 2017 r. było to już 29 umów z kwotą dofinansowania UE 30 043 411,09 EUR. Są to przede wszystkim projekty dotyczące **kompleksowej termomodernizacji budynków użyteczności publicznej, w tym m.in. szkół.**

W OP11. *Środowisko* spośród 44 zawartych do końca 2016 r. umów z łączną kwotą dofinansowania UE 45 021 906,00 EUR, 29 umów z kwotą dofinansowania UE 27 782 431,20 EUR dotyczyło projektów realizowanych na obszarach wiejskich. Do końca maja 2017 r. były to już 33 umowy z kwotą dofinansowania UE 28 287 844,96 EUR. Są to przede wszystkim projekty dotyczące **budowy kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków.**

W OP9. *Mobilność* rozpoczęta realizacja **projektów drogowych i kolejowych** przyczyni się do poprawy dostępności transportowej i bezpieczeństwa na obszarach wiejskich. W 2016 r. podpisana została umowa o dofinansowanie budowy węzła integracyjnego na terenie Gminy Stężycza, a w 2017 r. kolejnych dwóch węzłów – w Gminie Wejherowo i Gminie Somonino. Jedna umowa o dofinansowanie rewitalizacji linii kolejowej została podpisana w 2016 r., a kolejna w roku 2017. Do końca 2016 r. w realizacji były trzy projekty rozbudowy dróg wojewódzkich przebiegających przez obszary wiejskie, w 2017 r. rozpoczęła się realizacja czwartego tego typu projektu.

W zakresie EFS

Interwencja w ramach Osi Priorytetowych EFS z uwagi na koncentrację na kategoriach osób w największym stopniu defaworyzowanych oraz obszarach o największej skali problemów społecznych, w tym związanych z jakością edukacji oraz wykluczeniem społecznym, w dużym stopniu realizowana jest na obszarach wiejskich.

W OP3. *Edukacja* spośród 166 zawartych do końca 2016 r. umów z łączną kwotą dofinansowania UE 76 802 497,08 EUR, 1 umowa w ramach Poddziałania 3.2.1. *Jakość edukacji ogólnej* z kwotą dofinansowania UE 129 421,47 EUR dotyczyła projektu realizowanego na obszarach wiejskich. Projekt ukierunkowany jest na **podniesienie jakości edukacji ogólnej**, realizowany w oparciu o diagnozę potrzeb zgodnie z regionalnymi ramami kompleksowego wspomaganie szkół. Do końca maja 2017 r. było to już 26 umów z kwotą dofinansowania UE 7 395 274,98 EUR (25 w ramach Działania 3.1. *Edukacja przedszkolna* oraz 1 w ramach Poddziałania 3.2.1. *Jakość edukacji ogólnej*).

W ramach OP5. *Zatrudnienie* w 2016 r. nie podpisano umów, które realizowane są na obszarach wiejskich, natomiast w 2017 r. podpisano 1 umowę w ramach Działania 5.3 *Opieka nad dziećmi do lat 3* na kwotę dofinansowania UE 78 526,86 EUR, na realizację projektu ukierunkowanego na **zwiększenie zatrudnienia osób opiekujących się dziećmi do lat 3**, realizowanego w postaci rozwiązań ułatwiających tym osobom wejście lub powrót na rynek pracy, łączenie obowiązków zawodowych z prywatnymi oraz zwiększających szanse utrzymania pracy.

W OP6. *Integracja* spośród 37 zawartych do końca 2016 r. umów z łączną kwotą dofinansowania UE 12 919 683,87 EUR, 9 umów z kwotą dofinansowania UE 1 263 184,15 EUR dotyczyło projektów realizowanych na obszarach wiejskich. Projekty ukierunkowane są na **zwiększenie zatrudnienia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób z niepełnosprawnościami**, poprzez wdrażanie kompleksowych programów aktywizacji społeczno-zawodowej. Do końca maja 2017 r. były to już 42 umowy z kwotą dofinansowania UE 7 709 882,92 EUR (40 w ramach Działania 6.1. *Aktywna integracja* oraz 2 w ramach Działania 6.2 *Usługi społeczne*).

Oddziaływanie na obszary wiejskie w ramach EFS występuje nie tylko w ograniczonych i ukierunkowanych wyłącznie na te tereny projektach. Znaczna część interwencji EFS realizowana jest poprzez projekty o zasięgu powiatowym lub wojewódzkim, które zakładają lub nie wykluczają uczestnictwa grup docelowych rekrutowanych na obszarach wiejskich. Przykładem są projekty z zakresu OP3 ukierunkowane na rozwój szkolnictwa zawodowego na poziomie powiatów, czy projekty ukierunkowane na rozwój Ośrodków Wspierania Ekonomii Społecznej realizowane w ramach OP6.